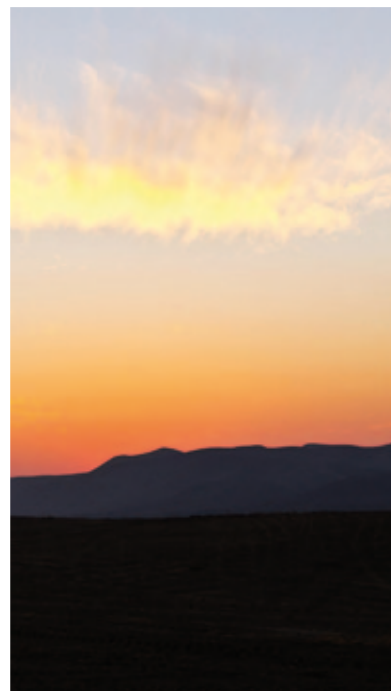




Etterretningstjenesten



FOKUS 2012

Etterretningstjenestens vurdering

FORORD



Kjell Grandhagen
Generalløytnant
Sjef Etterretningstjenesten

Årets utgave av Etterretningstjenestens åpne vurdering – Fokus 2012 – er tjenestens bidrag til den allmenne forståelse av trusler Norge står overfor og andre forhold som påvirker norsk sikkerhet og landets viktige interesser. Fokus 2012 gir E-tjenestens vurdering av en del geografiske og tematiske områder som for tiden har særlig oppmerksomhet.

Norske interesser står i sentrum for Etterretningstjenestens oppmerksomhet og innsats. Derfor er våre nærområder av særlig betydning for oss. Det samme gjelder land og regioner der norske militære styrker er engasjert, eller der andre norske interesser berøres spesielt. I tillegg er Norge berørt av utviklingen i områder som engasjerer våre viktigste partnere, enkeltvis eller gjennom FN og NATO. Som en aktiv deltager i det internasjonale samfunns institusjoner og prosesser har Norge også en klar og direkte interesse av utviklingstrekk som påvirker disse.

Etterretningstjenestens virksomhet er skjermet for allment innsyn. Det er en forutsetning for dens effektivitet. Likevel ønsker vi å vise at etterretningsarbeidet gir resultater som også kan deles med offentligheten, i tillegg til den graderte informasjonen som nødvendigvis må formidles i smalere kanaler.

Vurderingene som presenteres i årets Fokus samsvarer i betydelig grad med vurderinger og analyser man finner i mediene og hos andre aktører. E-tjenestens arbeid er basert på en rekke ulike kilder, graderte og ugraderte, og et systematisk og omfattende analysearbeid. De graderte vurderingene e-tjenesten leverer til norske myndigheter vil normalt være mer detaljerte enn denne ugraderte vurderingen, men munner ut i de samme konklusjoner.

Redaksjonen ble avsluttet 20.2.2012.

Kjell Grandhagen

INNHold

Etterretningstjenesten er Norges sivile og militære utenlandsetterretningstjeneste direkte underlagt Forsvarssjefen.

02 // Forord

04 // Internasjonal terrorisme

07 // Afghanistan

11 // Russland

14 // Kina

17 // Midtøsten og Nord-Afrika

19 // Somalia

21 // Sudan og Sør-Sudan

24 // Masseødeleggelsesvåpen

26 // Trusler i det digitale rom

INTERNASJONAL TERRORISME

Trusselen fra internasjonal terrorisme mot Vesten og vestlige interesser er i endring. Al-Qaida er svekket som organisasjon, og dens ideologiske budskap utfordres i deler av den muslimske verden.

Militant islamisme utgjør imidlertid fortsatt en reell trussel som vestlige land vil måtte fortsette å motvirke og bekjempe i årene som kommer. Samtidig er Etterretningstjenesten oppmerksom på at andre ideologiske strømninger, som høyreekstremisme og anti-jihadisme, kan gi opphav til terrorhandlinger mot norske interesser.

Svekkelsen av Al-Qaida har pågått de siste fem årene. Al-Qaidas kjerneorganisasjon omfatter de øverste lederne og deres medarbeidere i Pakistan.

Younis Mauritani ble også drept eller tatt til fange ifjor. Anwar al-Awlaki ble drept i Yemen og Harun Fazul i Somalia. Bin Laden, Attiyah og Awlaki utgjør sannsynligvis uerstattelige tap for al-Qaida. Al-Qaidas øverste ledelse blir eliminert raskere enn den blir erstattet.

Ideologisk justering

Ideologisk er al-Qaida blitt utfordret av folke-revolusjonene i Midtøsten og Nord-Afrika. Ikke-voldelige demonstrasjoner og ikke-religjøre

«For al-Qaida vil profilering og demonstrasjon av egen relevans nå være av overordnet betydning.»

I tillegg har al-Qaida regionale filialer i Irak, på Den arabiske halvøy og i Nord-Afrika. Hele dette apparatet har opplevd motgang i sine operasjons-områder og synkende relevans og oppslutning blant muslimer generelt. Et mulig unntak fra denne generelle utviklingen er al-Qaida på den arabiske halvøy (AQAP) i Jemen.

Tap av sentrale ledere og den ideologiske utfordringen fra de arabiske folkerevolusjonene rammet al-Qaida særlig hardt i 2011. Osama bin Laden, organisasjonens grunnlegger, dens merkevare og leder gjennom de 23 år den har eksistert, ble drept i en amerikansk spesialoperasjon 2. mai. Andre sentrale personer i kjerneorganisasjonen som Attiyah Abd al-Rahman, Ilyas Kashmiri og

referanser til frihet, rettsstat og demokrati har vært grunnstammen i opprøret. Demonstrantene har fremmet sine krav innenfor rammen av egen nasjonalstat. Dette er å bryte med al-Qaidas globale fokus, som bygger på tanken om de troendes samfunn som ett fellesskap.

Det siste halvårets erklæringer fra al-Qaidas leder Ayman al-Zawahiri viser at organisasjonen nå justerer sitt ideologiske program for å møte den ideologiske utfordringen folkerevolusjonene representerer. Al-Zawahiri sier i nyere uttalelser at det vesentlige er hvilket nytt regime som kommer på plass i de aktuelle landene, og ikke på hvilken måte det skjer.



Washington D.C., 2. mai 2011.

For al-Qaida vil profilering og demonstrasjon av egen relevans nå være av overordnet betydning. Dette kan organisasjonen gjøre ved fortsatt å rette oppmerksomhet mot muslimers lidelser i uløste konflikter, eksempelvis i Palestina, Afghanistan, Kashmir og Tsjetsjenia, men mer effektivt gjennom angrep i Vesten.

Svekket evne, høy motivasjon

Hele organisasjonens ideologi og verdensanskuelse er tuftet på krigføring gjennom angrep og trusler mot vestlige interesser. At al-Qaida ikke lykkes i å gjennomføre angrep i Vesten, svekker organisasjonens troverdighet. Den vil fortsette å svekkes så lenge dette er situasjonen. Al-Qaidas motivasjon for å gjennomføre angrep er dermed høy.

Legger man til grunn at al-Qaida er svekket, er spørsmålet hva slags betydning dette har for terrortrusselen. Den umiddelbare virkningen er at al-Qaidas evne til å gjennomføre angrep er redusert. Al-Qaida har imidlertid ikke operert i et vakuum, men har samarbeidet med grupper og aktører som har understøttet organisasjonens terrorvirksomhet. Mye av denne virksomheten har i utgangspunktet vært løst knyttet til al-Qaida. Det vil si at al-Qaidas partnere har hatt stor

handlefrihet og stort rom for egne initiativ. Det er dermed ikke gitt at al-Qaidas svekkelse som organisasjon innebærer en generell svekkelse av terrorrelatert virksomhet. Spesielt gjelder dette der andre grupper som har underlagt seg al-Qaidas ledelse, har utført sentrale oppgaver knyttet til terrorplanlegging eller selv har evne til å gjennomføre terrorangrep.

Selvstendige nettverk

Dersom al-Qaidas rolle i forbindelse med rekruttering til en bestemt treningsleir opphører, finnes det i dag personer som vil kunne videreføre rekrutteringsvirksomheten uten noen sentral styring fra al-Qaidas side. Når dette skjer innenfor flere virksomhetsområder, som finansiering og trening, vil de ulike komponentene kunne bestå som selvstendige strukturer eller aktører. I samhandling mellom disse strukturene oppstår det nettverk som representerer et trusselpotensial i form av gjennomføringskapasitet. Disse nettverkene er svært ulike, både når det gjelder størrelse, kapasitet og intensjon. Noen nettverk består av et lite antall individer med en uklar agenda, mens andre nettverk består av så vel etablerte terrorgrupper som enkeltindivider som knytter seg til en global agenda. Det som er felles for dem, er at

AFGHANISTAN

de ikke er avhengig av sentral styring fra al-Qaidas ledelse for å operere. Derfor er dagens terrortrussel mot Vesten mer fragmentert og uoversiktlig enn tidligere.

Denne utviklingen gjenspeiles også i terrortrusselen mot Norge. Det er i nettverk som på ulike måter knytter seg til al-Qaida at vi ser aktivitet som tilsier at det foreligger både intensjoner om og kapasitet til å gjennomføre terrorangrep.

Vår oppgave i forhold til disse personene er å vurdere trusselpotensialet de representerer. E-tjenesten bidrar til å avdekke deres reisevirksomhet og deres kontakter i utlandet og til å kartlegge mulig terrorrelatert aktivitet.

En nøkkel til effektiv bekjempelse av grenseover-skridende terrorisme er tett samarbeid mellom etterretnings- og sikkerhetstjenestene. I Norge samarbeider Etterretningstjenesten og Politiets sikkerhetstjeneste (PST) for å avdekke og motvirke terrortrusler mot nasjonale interesser. Gjennom innsamling og utveksling av informasjon og felles utnyttelse av den, styrker tjenestene sin evne til å avverge terrorangrep.

Positive utviklingstrekk - som bedret tilgang til skole, helsetjenester og telekommunikasjon - overskygges ofte av den krevende sikkerhetssituasjonen i store deler av Afghanistan. Og selv om ISAFs statistikk for voldsrelaterte hendelser gikk ned i 2011, viste motstanderne større evne til å ramme viktige strategiske mål.



Samtlige aktører posisjonerer seg nå med henblikk på presidentvalget i 2014, nedtrekk av internasjonale sikkerhetsstyrker og overføring av sikkerhetsansvaret til afghanske styrker. Makt-eliten ser neppe fram til 2014, og dens posisjonering synes så langt primært å være motivert av frykt. De enkelte folkegruppene er preget av splittelse og fragmentering. Dette gjelder særlig spørsmålet om hvilken rolle og innflytelse Taliban skal ha i det framtidige Afghanistan.

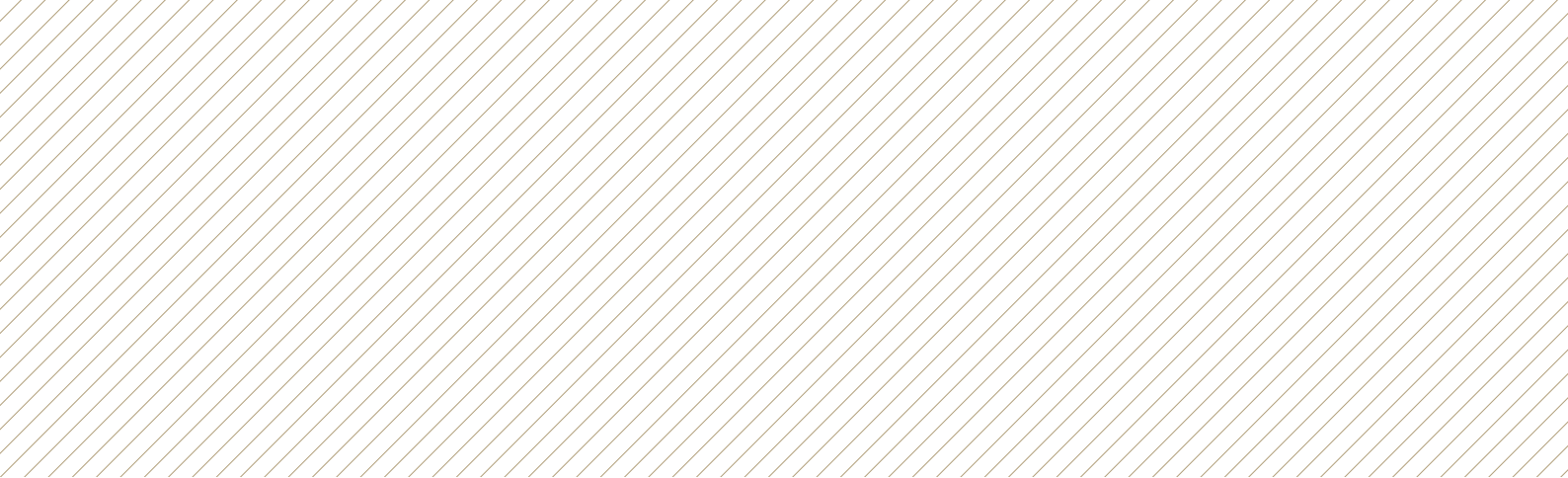
Til tross for posisjonering og alliansebygging vil maktkonstellasjonene trolig forbli relativt stabile fram mot 2014. Det internasjonale nærværet begrenser maktaktørenes manøvreringsevne. Dette vil ventelig forandre seg, og spillet som pågår nå er først og fremst et uttrykk for aktørenes forsøk på å skaffe seg et best mulig utgangspunkt for å komme i maktposisjoner etter 2014.

Utenrikspolitisk balansegang

President Karzai framstår som svært presset. Hans forhold til Afghanistans internasjonale partnere er blitt dårligere, og hans legitimitet i den afghanske befolkningen er svekket. Angrepene mot hans strategiske støttespillere på hjemmebane blir også hyppigere.

Karzai er særlig opptatt av USA og Vesten, men også av regionale aktører, når det gjelder å inngå langsiktige avtaler om bistand og investeringer. Balanseringen av Afghanistans bilaterale forhold til vestlige land og til nabolandene Pakistan, Iran og India vil stå sentralt i afghansk utenrikspolitikk i årene som kommer. Forhandlingene med USA om et fornyet strategisk samarbeid omfatter et framtidig amerikansk militært nærvær og møter politisk motstand i regionen - ikke minst fra Iran. Afghanistans strategiske partnerskapsavtale med India, som også innebærer et forsvars- og sikkerhetspolitisk samarbeid, vekker misnøye i Pakistan. Men nabostatenes rivaliserende interesser i Afghanistan har med mer enn sikkerhetspolitikk å gjøre. Også spørsmål som gjelder energisikkerhet, vannforsyning og handelsmuligheter legger føringer på deres politikk overfor Afghanistan.

«Taliban har trolig innsett at det må forhandles fram en maktfordeling mellom folkegruppene som alle kan godta.»



«Intern uenighet i opposisjonen vil fremdeles være et av Karzais viktigste fortrinn. Samtidig vil misnøye med hans regjering virke mer samlende på de ulike opposisjonsalliansene enn deres politiske plattformer.»



Bilde: Scanpix

Taliban avventer

Selv om Talibans øverste ledelse ikke har oppnådd tilstrekkelig intern støtte for å innlede forhandlinger, har flere innenfor ledelsen trolig innsett at forutsetningene for deres makt-overtagelse i 1996 er endret, og at deres viktigste mål ikke nås med militære midler alene. Taliban har trolig innsett at det må forhandles fram en en maktfordeling mellom folkegruppene som alle kan godta. Imidlertid er ikke Taliban klar til å inngå forhandlinger på det nåværende tidspunkt. Organisasjonen venter å oppnå en bedre forhandlingsposisjon fram mot 2014. Innledende samtaler er imidlertid i gang.

Forsoning mellom de nåværende myndigheter og Talibans ledelse vil nødvendigvis innebære en ny maktfordeling. Motstanden mot forhandlinger med Taliban opprettholdes av relativt få, sentrale maktaktører som frykter tap av egne maktbaser og nåværende posisjoner. Enkeltpersoner er en større hindring for forsoning enn hele etniske grupper.

Uoversiktlig i nord

Faryab – provinsen der Norge har sitt største styrkebidrag - har alltid vært preget av et høyt konfliktnivå. Etter Talibans fall i 2001 kom dette til uttrykk gjennom væpnet konflikt mellom grupper med tilknytning til Jumbesh- og Jamiat-nettverkene, en gang allierte i den gamle Nordalliansen. Den delvise avvæpningen av disse gruppene etter Talibans fall dempet ikke rivaliseringen mellom dem. De fortsetter å kjempe om representasjon i myndighetsstrukturene og de uformelle

interessenettverkene. Væpnet motstand mot myndighetene og ISAF har gradvis tiltatt i Faryab, noe som har skapt en forverret sikkerhetssituasjon. Opprørerne er en reell motkraft mot valgte myndigheter og søker nå å styrke sin posisjon ytterligere som et alternativ til myndighetene. Men også opprørerne står overfor store utfordringer i Faryab. Interne interessekonflikter svekker opprørets slagkraft.

Afghanske myndigheter har i økende grad det siste året åpnet for å bruke lokale militsstrukturer som støtte for politiet. Dette prøver opprørerne å motvirke gjennom trusler og angrep på militsene. Lokale maktaktører som ønsker å formalisere sine posisjoner, søker nå i mange tilfeller å få godkjent egne militser som legale statlige sikkerhetsrepresentanter. Slik prøver de å legitimere sin maktbruk og dermed skaffe seg et bedre utgangspunkt for tiden etter ISAFs uttrekning fra Afghanistan.

Voldsnivået i Faryab kommer trolig til å øke. Fremveksten av myndighetsstøttede militsgrupper betyr, sammen med fortsatt høy opprørsaktivitet, flere våpen i omløp og ytterligere konfrontasjon mellom provinsens våpenføre menn. Her vil ikke kampen kun stå mellom myndighetene og opprørerne, eller mellom opprørerne og lokal milits, men sannsynligvis også i økende grad mellom ulike myndighetsstøttede militsgrupper som er tilknyttet rivaliserende interessenettverk. Situasjonsbildet vil følgelig bli enda mer uoversiktlig og vanskelig i tiden som kommer.



En framtid med større ansvar?

Improviserte sprengladninger utgjør i dag den største trusselen mot ISAF og afghanske sikkerhetsstyrker. Bruken av dem har økt de siste årene. I tillegg har angrep mot nøkkelmål fra grupper av selvmordsbombere vist en markert økning. Denne type angrep gjennomføres både for propagandaeffektens skyld og for å nøytralisere myndighetspersoner som truer opprørernes maktbase. Dette ventes å fortsette i 2012.

Ny konfliktdynamikk etter 2014

Presidentvalget i 2014 vil legge premissene for den videre maktfordelingen i et Afghanistan der det internasjonale samfunnets rolle gradvis endres og reduseres. Denne erkjennelsen har ført til kursendringer og politisk og posisjonering i nettverk og blant aktører. Fram til 2014 vil denne posisjoneringen fortsette, og aktørenes primære målsetning vil være å stå best mulig rustet til å forsvare eget maktgrunnlag etter 2014. Intern uenighet i opposisjonen vil fremdeles være et av Karzais viktigste fortrinn. Samtidig vil misnøye med hans regjering virke mer samlende på de ulike opposisjonsalliansene enn deres politiske plattformer. Overføringen av ansvaret for

sikkerheten til afghanske sikkerhetsstyrker vil trolig bidra til å endre den lokale konflikt-dynamikken. Det er sannsynlig at tradisjonelle maktaktører vil søke å reetablere eller utvide makt i egne kjerneområder, blant annet gjennom kontroll med lokale politistyrker og myndighetsstøttede militser. Dette vil åpne for lokale "omkamper" og i enkelte tilfeller et høyere lokalt konfliktnivå.

Regjeringen vil i tiden fram mot 2014 være mest opptatt av å sikre afghansk kontroll med forsoningsprosessene. Dens største bekymring gjelder faren for å bli undergravd og forbigått av det internasjonale samfunnet. Talibans sentrale ledelse vil trolig opprettholde sine forsøk på å styrke en konstruktiv dialog med internasjonale partnere. En dialog mellom Taliban og afghanske myndigheter vil først kunne komme i stand når Talibans ledelse har fått avklart en del sentrale rammefaktorer med USA og Vesten. Dette gjelder blant annet formen på det internasjonale nærværet fram mot og etter 2014 og Afghanistans strategiske partnerskapsavtaler med USA og andre stater.

«Enkeltpersoner er en større hindring for forsoning enn hele etniske grupper.»

RUSSLAND

Når Vladimir Putin etter all sannsynlighet igjen blir Russlands president, vil han trolig søke å videreføre sin politiske kurs. Folkelig misnøye vil imidlertid kunne føre til svekket politisk stabilitet og en påfølgende kursendring, særlig dersom nye økonomiske sjokk skulle ramme Russland.



I dag er Russlands økonomiske situasjon relativt stabil, og ingen motkandidater syntes å true statsminister Vladimir Putins presidentkandidatur foran valget i mars 2012, selv om oppslutningen om ham hadde sunket. Dette skyldtes ikke minst at opposisjonen ikke samlet seg om én motkandidat. Putin vil dermed i mai trolig bli gjeninnsatt som Russlands president for de neste seks årene.

Vladimir Putin er en pragmatisk politiker som trolig innser behovet for reformer, men som også er bundet av den politiske elitens interesser. Hans ønske om å opprettholde status quo i politikken synes sterkere enn ønsket om politiske og økonomiske reformer. Det er like fullt knyttet spenning til hvorvidt sammensetningen av regjeringen etter presidentvalget kan innebære en viss politisk fornyelse.

Reformer påkrevd

Flere andre faktorer hindrer også reform av russisk økonomi og politikk. En slik faktor er topptunge og lite dynamiske styringsstrukturer som følge av gjennomgående sentralisering. Det russiske samfunnet er fremdeles sterkt preget av

korruptjon, ifølge Transparency International's korrupsjonsindeks. Både landets store og ineffektive byråkrati og det politiserte og korrupte rettsvesenet trenger gjennomgripende reformer som imidlertid ikke ser ut til å være innen rekkevidde de nærmeste årene. Til tross for sterk hierarkisk kontroll over det russiske samfunnet er regimet sårbart for folkelig misnøye. Støtten til regimet vil raskt kunne falle ytterligere dersom tilstanden i russisk økonomi forverres.

Både kunngjøringen av Putins presidentkandidatur og antatt valgfusk ved dumavalget har skapt sterke reaksjoner. Dette kom ikke minst til uttrykk gjennom store demonstrasjoner over hele Russland ved flere anledninger vinteren 2011-12. Det er også økende spenning i den politiske eliten, med finansminister Aleksej Kudrins avgang i september 2011 som det mest fremtredende eksempelet. Uro i befolkningen og i eliten kan være uttrykk for økende underliggende konflikter som gjelder viljen til politisk og økonomisk reform. Disse kan raskt utvikle seg til en tydeligere politisk polarisering, hvor konfliktlinjen primært går mellom dem som genuint ønsker reform, og dem som foretrekker å beholde status quo. Selv om Putin etter alt å dømme blir valgt til president, vil han trolig ha en svekket stilling i neste periode, noe som kan bety at han i større grad enn tidligere må ta hensyn til kravene om politisk og økonomisk reform.

Høy oljepris, lav statsgjeld

Årsakene til at Russlands økonomiske situasjon i dag er relativt stabil, er høy oljepris, betydelige



/// Folkemeningen blir en faktor å regne med: Anti-Putin demonstrasjon i Moskva 4. februar.

valutareserver og lav utenlandsgjeld. IMF/OECD anslår at Russland vil ha en vekst på 3,5-4 % i BNP i perioden 2012-2014. Dette er langt høyere enn prognosene for EU-landene, men lavere enn før den økonomiske krisen i 2008-09 – og lavere enn forventet vekst i de andre BRICS-landene sett under ett. Den russiske statsgjelden utgjør kun ti prosent av BNP, mot 80-120 % i mange europeiske land. Russland har derimot få realøkonomiske konkurransefortrinn, noe som kan føre til problemer for russisk økonomi i årene som kommer. Investeringsklimaet i Russland anses dessuten som lite gunstig, men det kommende russiske WTO-medlemskapet, vil kunne bedre dette og vil dessuten kunne føre til mer stabilitet i russisk økonomi fremover.

Dersom den økonomiske krisen i USA og i eurosonen forverres ytterligere, kan dette også få innvirkning på russisk økonomi. Stor usikkerhet i energimarkedet vil kunne føre til store svingninger i olje- og gassprisene og dermed i statens inntekter. En kraftig nedgang i oljeprisen vil kunne svekke den russiske økonomien i alvorlig grad. Etter vårens presidentvalg vil Russlands ledelse trolig måtte gjennomføre budsjettkutt, blant annet gjennom reformer av pensjonssystemet. Det er lite trolig at dette vil føre til omfattende sosial uro på kort sikt, men dersom tilstanden i russisk økonomi forverres drastisk, vil dette kunne true landets politiske stabilitet på noe lengre sikt.

Styrket militærmakt

Makt tandemet Putin/Medvedev har støttet reform, gjenoppbygging og styrking av den russiske militærmakten. Dersom Våpenanskaffelsesplanen fra 2010 blir fulgt opp med tilstrekkelige midler, vil dette på sikt føre til en betydelig revitalisering av de russiske væpnede styrker.

Andelen av statsbudsjettet som settes av til budsjettposten "Nasjonalt forsvar" vil øke betydelig, og etter budsjettplanen for perioden 2012-14 skal forsvarsbudsjettet økes med nesten 50 % i 2014 sammenlignet med 2011 (i reelle tall). En stor andel går til finansiering av våpenanskaffelsesprogrammet.

Dette programmet (GPV 2020) ble vedtatt i desember. Programmet skal finansiere våpenanskaffelser for de russiske væpnede styrker i tiden frem til 2020. Det foreligger sterk politisk støtte til GPV 2020 og programmet vil innbære en vesentlig, kvalitativ modernisering av den russiske forsvarsmakten dersom planen får tilstrekkelig finansiering og prioritet de neste årene. Dette, sammen med en omlegging og modernisering av forsvarsindustrien, tyder på at intensjonen om en styrket militærmakt følges konkret opp. Inngåelsen av en rekke nye forsvarskontrakter peker i samme retning.

«Det omfattende våpenprogrammet innebærer en revitalisering og modernisering av Russlands militære kapasitet.»

Den ledende polarnasjon

Etableringen av såkalte "arktiske brigader" representerer en videreføring og modernisering av de eksisterende militære styrkene i de russiske nordområder og viser at Russland er seg sin rolle som regional stormakt bevisst. Brigadene viser at Russland satser på å sikre sine interesser i nordområdene og tar mål av seg til å være den førende nasjon i regionen.

Russlands satsing i Arktis og nordområdene vil fortsatt ha politisk prioritet, og kontinuitet vil prege landets utenrikspolitikk.

Russlands politikk og ambisjoner i Arktis og nordområdene er en integrert del av landets stormaktsambisjoner. I kraft av territorium, ressurser og aktivitet, er Russland allerede i dag den ledende polarnasjon. Russland fortsetter utviklingen av "Den nordlige sjørute" med tilhørende infrastruktur langs Nordøstpassasjen. Sammen med planlagt utbygging av nye, store energifelter i russisk område, viser dette hvilken betydning Arktis har som energiprovins for Russland.

Status quo i utenrikspolitikken

Utenrikspolitisk vil regimet trolig anse det formålstjenlig å opprettholde de bedrede forbindelsene til Vesten fra Medvedevs presidentperiode, ikke minst for å ivareta russiske kommersielle interesser. Medvedev har fremstått som en mer samarbeidsvillig utenrikspolitisk aktør enn Putin, særlig overfor Vesten. Imidlertid har det etter alt å dømme vært enighet i det russiske lederskapet om hovedlinjene i utenrikspolitikken.



/// Vladimir Putin

Russiske reaksjoner på USAs planer om missilforsvar i Europa vil derimot kunne medføre en forsurning av forholdet.

Det forventes ingen substansielle endringer i Russlands utenrikspolitiske prioriteringer som følge av presidentskiftet i 2012. Prioriteringene ligger fast og er nedfelt i det omfattende doktrinegrunnlaget som ble publisert i perioden 2008-2010.

Det omfattende våpenprogrammet innbærer en revitalisering og modernisering av Russlands militære kapasitet. Forholdet mellom Norge og Russland er for tiden godt, og Russland utgjør ingen militær trussel mot Norge. Norge må forholde seg til at Russland er en stat med utpreget autoritære trekk, som er sårbar for fremtidig uro og som samtidig har ambisjoner om å være en global og regional militærmakt.

KINA

En ordnet overgang til ny ledelse er et hovedanliggende for kinesiske myndigheter fram mot den 18. partikongressen i oktober. For å lykkes med dette må myndighetene sikre intern stabilitet. Internasjonalt vil et stadig mer selvhevdende Kina utfordre USAs innflytelse i Asia.



Det kommende året vil være preget av posisjonering og politisk tautrekking i ledelsen for Kinas kommunistparti. Flertallet av de sivile og militære lederne vil bli byttet ut i forbindelse med den 18. partikongressen. Utskiftningene vil berøre partiets viktigste beslutningsorganer, Sentralkomiteen, Politibyrået og dets stående komité, i tillegg til Militærkommisjonen. Yngre ledere – den såkalte femte generasjons ledere – vil ta over styringen. Det nye lederskapet vil ventelig sitte med makten i ti år. Xi Jinping sikret seg i 2011 vervet som Kinas neste president, men det er fortsatt dragkamp om en rekke andre toppverv i partiet. Generasjonsskiftet vil trolig foregå i ordnede former og vil ikke splitte ledelsen slik at partiets grep om makten svekkes.

«Kinas territoriale krav i Sørkinahavet er i konflikt med krav fra andre stater i regionen.»

Svak opposisjon

Opposisjonelle vil ikke representere noen betydelig utfordring for myndighetene i 2012. Partiet har de siste tre tiårene lyktes med å levere stabilitet og økonomisk fremgang, noe som har gitt det legitimitet hos mange kinesere. Dette gjelder særlig middelklassen i byene. Kina har gjenvunnet sin stormaktstatus og har oppnådd internasjonal respekt, noe som også bidrar til økt legitimitet hjemme. Samtidig er det få tegn til at grupper som ikke har tatt del i fremgangen, har forent krefter med kinesiske intellektuelle som ønsker politisk reform. Det er generelt vanskelig å mobilisere opposisjon i Kina. Myndighetene dominerer sivilsamfunnet, meningsmotstandere blir arrestert og fengslet, opposisjonspartier tillates ikke og media kontrolleres. Sikkerhetsstyrkene slår ned på alle tilløp til demonstrasjoner og uro. Myndighetene søker dessuten å kanalisere folks misnøye i retning av lokale representanter for staten, slik at sentralmakten går fri.

Myndighetene vil undertrykke ethvert tegn på separatisme. Det eksisterer en latent spenning mellom han-kinesere og etniske minoriteter, i første rekke tibetanere og uigurer. Det kan

komme til nye voldelige opptøyer i tibetanske områder og i Xinjiang. Isolerte væpnede aksjoner mot mål som knyttes til den kinesiske statsmakten kan også forekomme. Slik uro kan spre seg til andre deler av Kina.

Regionale interessekonflikter

Kinas territoriale krav i Sørkinahavet er i konflikt med krav fra andre stater i regionen. Kina søker å knytte økonomiske bånd til disse statene, for å motvirke at de aktivt fremmer konkurrerende krav. Kina forsøker også å unngå at USA blir en foretrukket samarbeidspartner i regionen og vil derfor unngå ytterligere internasjonalisering av tilgjengelige konfliktløsningsmekanismer. Dette betyr ikke at Beijing ønsker en militær opptapping av konfliktene i Sørkinahavet. Likevel er det sannsynlig at det også i 2012 vil forekomme episoder med utgangspunkt i kinesiske makt-demonstrasjoner. De mange kinesiske etatene med ansvar for lov og orden som opererer i Sørkinahavet er innbyrdes lite koordinert. Dette øker faren for at slike hendelser eskalerer, uten at det er tilsiktet fra Beijings side. At Kina offisielt ikke erkjenner interessekonfliktene, og dermed er lite villig til å etablere mekanismer for de-eskalering, bidrar ytterligere til et vedvarende spenningsnivå.

Indre sikkerhet viktigst

Kinesiske myndigheter vil videreføre moderniseringen av de militære styrker, og overføringene til til forsvarsbudsjettet vokser raskt. Kinas forsvar har gjort betydelige fremskritt og styrket landets evne til regional maktprojeksjon. Kina ligger likevel langt etter vestlige militærmakter når det gjelder teknologi og militære styrkers mobilitet. Myndighetene legger dessuten større vekt på indre sikkerhet enn på forsvar mot ytre fiender. I 2011 vedtok Den nasjonale folkekongressen for første gang et budsjett for ivaretagelse av indre



Blir president i år: Xi Jinping

sikkerhet som var større enn det offisielle forsvarsbudsjettet.

Kina vil styrke sin rolle i den globale økonomien ytterligere i 2012, blant annet som en følge av gjeldskrisen i EU-landene. Kinesiske myndigheter vil trolig kjøpe deler av de kriserammede landenes gjeld for å avverge en spredning av krisen globalt. Slike oppkjøp vil kunne styrke Kinas posisjon i bilaterale forhandlinger med de aktuelle landene. I tillegg vil kinesiske myndigheter kreve større innflytelse i institusjoner som IMF og Verdensbanken. Kinesiske selskapers engasjement i utlandet vil fortsette å øke. Til tross for at de fleste av selskapene som opererer i utlandet er statseide, vil investeringene i all hovedsak være drevet av rene kommersielle hensyn.

«Kinesiske myndigheter vil videreføre moderniseringen av de militære styrker, og overføringene til forsvarsbudsjettet vokser raskt.»

Kinas interesser i Arktis

Kina viser økt interesse for Arktis og har ambisjoner om å påvirke den politiske utviklingen i regionen. Landet synes primært å være opptatt av å sikre at Polhavet forblir åpent og tilgjengelig også for ikke-arktiske land. Det ventes noe økt kinesisk aktivitet og tilstedeværelse i Arktis i årene som kommer.

På lengre sikt vil både sikker energiforsyning fra Russland, tilgangen på strategiske mineraler i Arktis og kortere transportruter kunne prege kinesisk nordområdepolitikk. Kina har i dag ingen militære interesser i regionen.

Den økte kinesiske interessen for Arktis gjen-speiler at Kina er blitt en stormakt som søker innflytelse på stadig flere felt. Kina har, foruten forskningsinteresser i polarregionene, også økende økonomiske og kommersielle interesser i Arktis.

Kina har ingen offentlig uttalt Arktis-strategi, men landets engasjement kan tolkes som en reaksjon på andre lands mer offensive politikk i regionen. Gjennom sitt nærvær og sitt politiske engasjement, ønsker Kina å sikre at de arktiske statene ikke lukker Polhavet eller legger urimelige begrensninger på andre aktørers adgang til nordområdene. Kinesiske myndigheter har uttalt at de arktiske statene må ta større hensyn til "det internasjonale samfunns felles interesser".

Kina øker sin tilstedeværelse i polarområdene – som i verden for øvrig – men nærværet er fortsatt svært beskjedent i Arktis. Landet har to større forskningsstasjoner i Antarktis og har hatt en mindre forskningsstasjon i Ny-Ålesund på

Svalbard siden 2004. Kina ønsker fast observatør-status i Arktisk Råd.

Kina har i dag én isbryter, forskningsfartøyet "Snødragen", og er i ferd med å bygge enda ett, noe som vil muliggjøre økt kinesisk forsknings-aktivitet både i Arktis og Antarktis.

Kinas nordområdepolitikk vil på sikt i større grad kunne bli preget av landets energibehov og kommersielle interesser. Det internasjonale energibyrået IEA anslår at rundt 20 prosent av Russlands olje- og gassinntekter vil komme fra Kina innen 2035. Deler av denne energien vil komme fra nye felter i russiske nordområder. Også Kinas sterkt økende etterspørsel etter strategiske mineraler – som den arktiske regionen er rik på – vil prege landets fremtidige forhold til de arktiske stater. Vesentlig bedre betingelser for transarktisk skipsfart via seilingsrutene i regionen, er også av interesse for Kina.

Selv om Kina i dag ikke har vesentlige militære interesser i Arktis, er landet avhengig av sikre forsyningsakser. Regionen vil dessuten kunne bli viktigere for Kina etter hvert som den kinesiske militærmakten vokser. Som følge av at Arktis er et viktig militærstrategisk område for andre stormakter, særlig Russland, vil økt spenning i forholdet mellom Kina og de andre stormaktene kunne påvirke også Kinas syn på regionen.

MIDT-ØSTEN OG NORD-AFRIKA

Nye politiske aktører og arenaer i Midtøsten og Nord-Afrika stiller regionen og omverdenen overfor en rekke spørsmål som ikke vil la seg besvare på kort sikt. Men omveltningene har historiske dimensjoner, uansett hvordan brikkene til slutt faller på plass.



Opposisjonsbevegelsene som nå får større politisk innflytelse i den arabiske verden, etterspør utenriks-politisk nyorientering. Dette kan svekke USAs inn-flytelse i Midtøsten og åpne for at andre aktører vinner større innpass i regionen. Utviklingen i Iran, Syria, Egypt og Saudi-Arabia vil ha særlig betydning i året som kommer, ettersom politiske om-veltninger i én eller flere av disse statene kan få store regionale og internasjonale ringvirkninger.

Den interne maktbalansen i regionen vil også bli forskjøvet. Iran vil fortsette arbeidet med sitt atomprogam gjennom 2012, men taper samtidig

politisk innflytelse som følge av omveltningene. Sanksjonspolitikken vil ramme Iran stadig hardere. Landet har i utgangspunktet ikke tilstrekkelig økonomisk styrke til å sikre seg innflytelse over nye samarbeidspartnere i regionen.

Intern maktkamp i Iran

Sanksjonene mot landet har skjerpet makt-kampen mellom Irans politiske og økonomiske eliter. Maktkampen er tydelig i tilknytning til parlamentsvalget i mars og vil trolig tilspisse seg ytterligere fram mot presidentvalget neste år. De interne spenningene vil komplisere Irans utenriks-politikk og føre til at det kommer innbyrdes motstridende signaler fra ulike deler av regimet.

Iran ser seg ikke umiddelbart truet av en eventuell militær konflikt med USA eller Israel, til tross for at landets trusler om å stenge energitransportårer har gjort forholdet til disse to landene ytterligere spent. Myndighetene i Teheran tror heller ikke eventuelle aksjoner mot mål knyttet til atom-programmet vil få store innenrikspolitiske følger.



/// Demonstrasjonene fortsetter i Egypt, ett år etter

«Israel vil stå overfor nye aktører og en langt mindre forutsigbar situasjon enn tidligere.»

Regimet i Syria, som er Irans viktigste allierte i den arabiske verden, blir stadig mer isolert. Stilt overfor nye regimer i flere arabiske land svekkes også Irans rolle som ledestjerne for anti-amerikanske og anti-israelske krefter i Midtøsten, herunder Hizbollah og Hamas.

Det syriske regimet kan holde seg ved makten så lenge det internasjonale samfunn lar være å involvere seg direkte og så lenge opposisjonen forblir splittet og uorganisert. Sanksjonspolitikken mot Syria vil trolig først få avgjørende konsekvenser dersom den rammer regimets evne til å belønne og holde på sine støttespillere. Foreløpig er ikke sikkerhetsapparatet og de væpnede styrker avgjørende svekket av konflikten.

Tyrkias Innflytelse i Midtøsten vil øke, delvis på bekostning av Irans. Tyrkia blir i stadig større grad en rollemodell for statene i regionen og en pådriver for politiske reformprosesser. Regjeringen i Ankara har også aktivt støttet palestinerne i konflikten med Israel og langt på vei innstilt sitt eget samarbeid med Israel.

Israel i ny situasjon

Det er grunn til å tro at spenningsnivået mellom Israel og landets arabiske nabostater vil øke som følge av omveltningene i regionen. Israel vil stå overfor nye aktører og en langt mindre forutsigbar situasjon enn tidligere. Regimeskifter kan gi Israel-fiendtlige krefter større politisk makt og legitimitet.

I Egypt knytter det seg stor usikkerhet til utfallet av dragkampen mellom Militærrådet og opposisjonen om overgangen fra militært til sivil styre. Folkevalgte myndigheter vil kunne dreie egyptisk utenriks- og sikkerhetspolitikk i en mindre Israel-vennlig retning. Spørsmålet om hvilket forhold

den nye grunnloven vil etablere mellom religion og stat får også avgjørende følger for landets politiske utvikling.

Saudi-Arabia har foreløpig ikke opplevd større politiske uroligheter eller krav om radikale reformer. Det er heller ingen indikasjoner på at det saudiske regimet vakler eller at kongehuset har problemer med å kontrollere situasjonen. På den annen side foregår saudiarabisk politikk i så lukkede rom at eventuelle politiske omveltninger vil kunne komme uten særlig forvarsel. Dersom uroen på den arabiske halvøy skulle spre seg til Saudi-Arabia, vil dette få konsekvenser ikke bare for global energisikkerhet, men også for Saudi-Arabias rolle som politisk og diplomatisk aktør i regionen.

Demokratisk utvikling ikke gitt

I de fleste av landene i regionen vil det i tiden fremover pågå en vedvarende dragkamp mellom etablerte eliter og opposisjonsbevegelser som krever reelle politiske reformer. Det er imidlertid ikke gitt at dagens opposisjonsbevegelser vil fremme en videre demokratisk utvikling selv om de kommer til makten gjennom valg. Det knytter seg særlig spenning til hvordan islamistbevegelsene vil bruke sine mandater der de kommer i flertall eller vinner representasjon i valgte politiske organer. Det politiske landskapet vil trolig på kort sikt preges av en oppblomstring både av religiøse og sekulære partier.

Omveltningene i regionen kan også gi militante bevegelser nye fristeder og tilgang på våpen og eksplosiver. Stater som Jemen, Libya og Syria vil ha en svak sentralmakt i tiden fremover. På Sinaihalvøya er det også grunn til å frykte at et maktvakuum kan gi rom for militante islamister til å operere.

SOMALIA

Den kaotiske situasjonen i Somalia kan spre seg til nabolandene på Afrikas Horn. Myndighetene greier ikke å stabilisere situasjonen. Piratnettverk vil fortsette å operere ut fra Somalia.



Den militante islamistbevegelsen al-Shabaab fortsetter sin væpnede opposisjon mot Somalias føderale myndigheter (TFG). Bevegelsen slår også stadig til mot Den afrikanske unions internasjonale stabiliseringsstyrke (AMISOM) i Mogadishu og fremsetter trusler mot andre internasjonale aktører i regionen.

Men al-Shabaab er under sterkt militært og økonomisk press. Presset har tiltatt etter at Kenya og Etiopia intervenerte militært i Somalia i 2011, for å drive al-Shabaab bort fra grenseområdene. Nabolandenes intervensjon bidrar til å gjøre situasjonen i Somalia ytterligere kaotisk og uforutsigbar. Al-Shabaab fortsetter kampen med asymmetriske midler og unngår å engasjere seg i avgjørende slag.

Samles neppe i 2012

Størsteparten av Somalia mangler effektive myndighetsstrukturer. Uhindret av lov- og ordenhåndhevelse opererer ulike grupper i skjæringspunktet mellom religiøs og politisk aktivisme, klanfeider og kriminell virksomhet. Den somaliske overgangsregjeringen preges av interne mot-

setninger og mangler et fungerende sikkerhetsapparat. Valg på en grunnlovgivende forsamling er planlagt i august 2012. En forutsetning for at demokratiseringsprosessen skal fortsette, er imidlertid at sikkerhetssituasjonen i Somalia blir bedre og at myndighetene greier å samarbeide internt.

AMISOM er garantist for myndighetene i hovedstaden Mogadishu. Styrken består av soldater fra Uganda og Burundi. Den har i dag ikke kapasitet til å operere utenfor Mogadishu. Eventuelle militære seire utenfor hovedstaden vil ikke gi grunnlag for permanent territoriell kontroll, og det er usannsynlig at Somalia blir samlet under én styresmakt i 2012.

Etiopias og Kenyas militære involvering kan føre til at konflikten sprer seg både til grenseområder mellom de tre landene og til de større byene i Etiopia og Kenya. Al-Shabaab truer med å gjennomføre aksjoner i nabolandene. Her oppholder mange somaliske flyktninger seg i leire.

Piratvirksomhet

Så lenge piratnettverkene ikke utfordres på fastlandet i Somalia, forventes problemene å vedvare. En varig løsning av problemet krever at situasjonen på fastlandet stabiliseres. Lovløsheten i Somalia gjør det mulig for piratnettverkene å operere fra somaliske havnebyer. Tallet på vellykkede kapringer går imidlertid ned, til tross for at antall kapringsforsøk er stabilt. Den internasjonale maritime innsatsen og økt bruk av væpnet vakthold på kommersielle skip bidrar til at

SUDAN OG SØR-SUDAN

Sør-Sudan erklærte seg uavhengig av Sudan den 9. juli i fjor. Afrikas største land ble dermed delt inn i to nye, selvstendige stater. Uavklarte spørsmål fortsetter å påvirke forholdet mellom de nye naboene, men ingen av dem ser seg tjent med å gjenoppta en direkte militær konflikt.

færre forsøk lykkes enn tidligere. Piratnettverkene tilpasser seg imidlertid den internasjonale maritime innsatsen, både med hensyn til hvilke metoder de benytter og hvor de opererer.

Piratvirksomheten kan ikke knyttes direkte til den væpnede opposisjonen mot TFG. Al-Shabaab er imidlertid under økonomisk press, og det er indikasjoner på at deler av bevegelsen tillater pirater å operere ut fra områder under dens kontroll. I disse områdene har al-Shabaab muligheter for inntekter gjennom skattlegging.

«Uhindret av lov- og orden-
håndhevelse opererer ulike
grupper i skjæringspunktet
mellom religiøs og politisk
aktivisme, klanfeider og
kriminell virksomhet.»



Bilde: Scanpix

Regjeringssoldat på vakt utenfor Mogadishu – men hvor langt når hans myndighet?



SUDAN

Delingen av landet har store økonomiske konsekvenser for Sudan, som har mistet kontrollen over størsteparten av oljereservene som tidligere dannet grunnlaget for landets økonomi. Sudan er også underlagt et strengt sanksjonsregime som vanskeliggjør utenlandske investeringer og handel. Sudan har dessuten betydelig gjeld, og valutaen er ustabil. Den dramatiske økningen i verdens matvarepriser gjennom 2011 har forsterket krisen, og regimet vil i økende grad måtte håndtere protester mot høye matvare- og drivstoffpriser.

På tross av at de økonomiske utfordringene svekker regimet i Khartoum, forventes Kongresspartiet å bli sittende ved makten. Opposisjonen er svak, og fordi de ulike opposisjonsgruppene står langt fra hverandre politisk og ideologisk, klarer de ikke å samle seg om en felles front mot regimet. Den politiske opposisjonen greier ikke å utnytte den økonomiske misnøyen i befolkningen til sin fordel, og de væpnede gruppene som ut-

fordrer regimet i provinsene har ikke kapasitet til å true Khartoum militært.

Deling skaper sikkerhetsproblemer

De kompromissvillige aktørene i Khartoum som sikret en fredlig deling av Sudan, holdes nå ansvarlige for den eskalerende økonomiske krisen. De har derfor mistet mye innflytelse internt i regimet. Forsterket av en frykt for at Den arabiske våren også skal true Kongresspartiet i Sudan, har denne oppfatningen gjort regimet mer tilbøyelig til militær maktbruk overfor interne motstandere.

Delingen av landet resulterte i en markert negativ sikkerhetsutvikling i Sudan gjennom sommeren 2011. Latente konflikter mellom Khartoum og en rekke marginaliserte grupper i provinsene blusset opp igjen. Kamphandlinger mellom regjeringshæren og opprørere i de strategisk viktige delstatene Sør-Kordofan og Blå-Nilen har i løpet av 2011 føyet seg til den langvarige konflikten i Darfur. Et presset og lite kompromissvillig Khartoum på den ene siden og opprørere uten tiltro til mulighetene for fredelig reform på den andre, gjør at en løsning på disse konfliktene ikke er nært forestående.

Det er få utsikter til en endelig avklaring på de mange spørsmålene som gjenstår etter delingen av landet. Forhandlinger om grensedracting, fordeling av utenlandsgjeld, handelsavtaler og forvaltning av oljeressurser vil fortsette, men uten betydelig fremdrift. Den uavklarte situasjonen vanskeliggjør forholdet mellom de to nye statene.

«Sør-Sudan mangler i dag demokratiske arenaer for politisk opposisjon.»

SØR-SUDAN

Sudan People's Liberation Movement (SPLM) fremstår som det eneste reelle styringsalternativet i Sør-Sudan. Partiet vant et overveldende flertall ved siste valg som Sør-Sudans svært svake opposisjonspartier er ikke i stand til å utfordre. SPLMs evne til å innfri løfter om sikkerhet og utvikling er imidlertid begrenset. Partiet vil derfor møte økende motstand fra en befolkning som venter konkrete resultater og bedre livsvilkår lokalt.

Sør-Sudan må bygges fra grunnen. Arven etter år med marginalisering er en svært fattig befolkning, med lav levealder, uten tilgang til utdanning eller helsehjelp. Den nye staten mangler helt grunnleggende infrastruktur og har en skjør økonomi som er fullstendig avhengig av inntekter fra olje. Utsiktene til merkbar økonomisk og sosial utvikling på kort sikt er dårlige.

Lav voldsterskel

Sør-Sudan preges også av flere tiår med voldelig konflikt. Det er enkelt å skaffe seg håndvåpen, samtidig som voldsterskelen er lav. Staten har heller ikke et justis- eller sikkerhetsapparat som er i stand til å håndtere konflikter mellom innbyggerne. Alternative sikkerhetsstrukturer og militsgrupper med lokal forankring har fortsatt å operere parallelt med Sør-Sudans nyetablerte regjeringshær og politistyrke. Etter tiår med borgerkrig må også Sør-Sudans militære styrker reformeres - fra å være en løst organisert frigjøringshær til å bli en regulær nasjonal

militærstyrke. Regjeringen må håndtere store indre sikkerhetsproblemer med kløkt dersom den skal unngå en eskalerende voldsspiral.

Sør-Sudan mangler i dag demokratiske arenaer for politisk opposisjon. Landet har ingen effektive mekanismer for å sikre at lokale interesser og minoritetsgrupper representeres på sentralt nivå. Politisk innflytelse er fortsatt basert på militær kapasitet. Statsbyggingsprosessen gjør også en rekke lokale ledere og krigsherrer til tapere. De finner ikke noen rolle i de nye formelle statsstrukturene og tar derfor til våpen. Kampen om makt og posisjoner vil føre til økt intern uro lokalt i Sør-Sudan.

FN etablerte en ny misjon til Sør-Sudan i juli 2011. UNMISS har et robust mandat og skal bistå regjeringen både med institusjonsbygging og med å håndtere sikkerhetsutfordringene i det nye landet. Ved å støtte myndighetene i lokale konflikter kan FN oppfattes som part i konflikten. Dermed kan verdensorganisasjonens utsendinger og anlegg bli et mål for lokale opprørsgrupper. Foreløpig finnes det imidlertid ingen direkte trussel mot FN i Sør-Sudan. Det nye landet mangler grunnleggende kapasiteter og kompetanse for å sikre egen utvikling. En usikker økonomisk utvikling, mangel på demokratiske prosesser og svake sikkerhetsstrukturer hindrer stabilisering. FN og det internasjonale samfunnet vil stå som garantister for landets utvikling i året som kommer.



/// Demonstranter i den sørsudanske hovedstaden Juba støtter regjeringens beslutning om å stanse oljeeksport via Sudan.

SPREDNING AV MASSEØDELEGGELSE SVÅPEN

Mange komponenter som kan brukes til fremstilling av masseødeleggelsesvåpen har også en sivil anvendelse og fremstår ofte som legitime handelsvarer. Men hvem står bak anskaffelsen, hvem er sluttbrukeren og hva er varen faktisk tenkt brukt til?

En stat som ønsker å utvikle avanserte kjernefysiske, kjemiske eller biologiske våpen, står overfor store utfordringer. Landet må enten utvikle alle deler av våpenprogrammene selv eller bevege seg ut på det globale markedet for å skaffe de nødvendige komponenter og den teknologi som kreves. Det samme gjelder for utvikling av leveringsmidler som langtrekkende missiler. For å gjennomføre slike programmer er dessuten høy egenkompetanse innenfor flere fagfelt en forutsetning.

Men også den som skal forsøke å kartlegge og avdekke illegitim virksomhet av denne typen, møter store utfordringer. Varer og teknologi har som regel flerbruksverdi og er sjelden entydig beregnet på militære formål. Anskaffelsesnettverkene er dessuten både kompliserte og dynamiske. For å begrense og kontrollere spredning av sensitiv teknologi knyttet til utvikling av masseødeleggelsesvåpen og missilprogrammer, er gjeldende internasjonale ikke-spredningsavtaler og eksportkontrollregimer viktige virkemidler.

«Frykten for at Iran på sikt kan anrike uran til våpenformål er berettiget.»

Iran

Likevel vil enkelte land som utvikler avanserte programmer innen ett eller flere av de nevnte feltene gjøre sitt for å omgå restriksjonene. Et kjent eksempel er Iran, som er underlagt sanksjoner fra flere internasjonale instanser, blant dem FNs Sikkerhetsråd.

Grunnlaget for sanksjonene mot Iran er knyttet til landets kjernefysiske program. Det internasjonale atomenergibyrået (IAEA) kan ikke verifisere at dette programmet utelukkende er beregnet på sivile formål slik myndighetene i Teheran hevder. IAEA-rapporten fra november 2011 pekte tvert imot eksplisitt på flere momenter som indikerer at Irans virksomhet også er kjernevåpenrelatert. Etterretningstjenesten deler denne bekymringen.

For å fremstille et kjernevåpen er tilgang til spaltbart materiale i form av uran eller plutonium av våpenkvalitet avgjørende. Iran satser bredt innenfor sin kjernefysiske industri med blant annet anrikning av uran og bygging av en tungtvannsreaktor som kan stå ferdig i 2014. Frykten for at Iran på sikt kan anrike uran til våpenformål er berettiget. Tungtvannsreaktoren er velegnet til produksjon av plutonium. Sett i sammenheng med Irans innsats innenfor utvikling av langt-rekkende missiler, gir det totale bildet grunn til bekymring for Irans reelle ambisjoner og intensjoner.

Iran legger ned en betydelig innsats både i utvikling og produksjon av ballistiske missiler med en rekkevidde som er tilstrekkelig til at de kan nå potensielle mål i regionen fra posisjoner dypt inne



Bilde: FFI

i Iran. Gjennom sitt romprogram tilegner Iran seg kunnskap og teknologi som er vesentlig for eventuelt å kunne utvikle interkontinentale missiler.

Enkelt, men uoversiktlig

Når flere land øker sin teknologiske kompetanse og kapasitet, øker også faren for spredning av masseødeleggelsesvåpen. Nye kommunikasjons- og handelsmuligheter gjør det vanskeligere enn før å møte spredningsfaren. Aktører som er på jakt etter bestemte produkter, skaffer seg raskt oversikt over hvilke muligheter som foreligger. Når produktene kan brukes til ikke-fredelige formål og det kan stilles spørsmål ved intensjonen bak anskaffelsene gir det grunn til bekymring og stiller omverdenen overfor store utfordringer.

Siden mange varer til militære formål også har en sivil anvendelse og i utgangspunktet fremstår som legitime, må vi spørre hvem som står bak anskaffelsen, hvem som er sluttbrukeren og hva varen faktisk er tenkt brukt til. Det gjør ikke saken enklere at de som har til hensikt å skjule hva de

er ute etter, kan handle inn ulike delkomponenter forskjellig steder i verden for å dekke seg.

Kartlegging av anskaffelsesnettverk krever tid og oversikt. Frontselskaper etableres og forsvinner, og det kan gjerne være flere ledd mellom selger og kjøper (og i flere land). Det er viktig å skaffe så omfattende informasjon som mulig om dem, hvilke nettverk de opererer i og deres reelle tilknytning til for eksempel en forsvarsorganisasjon.

Med den internasjonale oppmerksomhet som nå rettes mot Iran og mistroen overfor landets uttalte intensjoner, følges iranske selskaper som forsøker å anskaffe sensitive varer med ekstra årvåkenhet. Det er liten tvil om at landet prøver å omgå gjeldene eksportkontrollrestriksjoner. Men faktisk å avdekke og hindre slik aktivitet, er vanskelig. Det krever et klart fokus og godt nasjonalt og internasjonalt samarbeid.

TRUSLER I DET DIGITALE ROM

Avanserte statlige aktører står bak betydelig aktivitet for å innhente sensitiv informasjon om andre lands disposisjoner, teknologi, økonomi og forsvar. I en krisesituasjon har de evne til å manipulere andre staters beslutningsmekanismer og infrastruktur.

Det digitale rom omfatter bredden av digitale løsninger som moderne samfunn baserer seg på innen kommunikasjon, oppbevaring av informasjon og styringssystemer for infrastruktur. Det kan utnyttes av aktører som ønsker informasjon om sivile og militære nettverk, som vil forstyrre nasjonale forhold og prosesser, slik Estland erfarte i 2007 og Georgia i 2008. Hensikten kan også være å ødelegge infrastruktur eller å endre politiske beslutninger. Iran opplevde dette i 2010, gjennom et angrep på sitt urananrikningsanlegg. I 2011 viste opprullingen av den såkalte Operasjon Night-Dragon, som rettet seg mot et knippe internasjonale energiselskaper, hvordan en statlig aktør gjennom flere år systematisk hadde utnyttet sikkerhetshull for til slutt å skaffe seg muligheten til å hente ut sensitiv informasjon fra selskapene.

Alle disse formene for digital påvirkning innebærer risiko eller trusler mot et lands interesser. Storstilte, offensive operasjoner fra én stat mot en annen vil kunne bli viktige elementer i fremtidige konflikter.

Stedfortredere skjuler spor

Enkelte stater har flere og kraftigere virkemidler enn øvrige aktører. De kan gjennomføre mål-

rettede og virkningsfulle datanettverksoperasjoner som ofte er vanskelige å avdekke. Slike aktører og måten de opererer på er derfor lite kjent for offentligheten. Den senere tid har det likevel kommet ut informasjon som tyder på at omfattende og avanserte operasjoner har pågått over flere år. Dette er operasjoner som har et bredt – ja globalt – nedslagsfelt. Flere stater bygger opp – eller har allerede etablert – såkalte militære cyberkommandoer, nasjonale cyber-sentra og dedikerte enheter. Utfordringen er at de ofte bruker stedfortredere (hacktivistgrupper, universitetsmiljøer, halvstatlige bedrifter o.a.) til å utføre handlinger som gjør det vanskelig å spore operasjonen tilbake til en statlig myndighetsstruktur. Det reduserer selvsagt også muligheten for å stille aktørene til ansvar og gå til motreaksjoner.

I det digitale rom har angriperne alltid en fordel. De trenger kun å finne ett hull for å penetrere et system, mens den som skal forsvare systemet, må finne og tette alle hull. Det stiller store krav til effektivt nasjonalt samarbeid å sette inn relevante mottiltak: Helhetlige responsplaner, løpende informasjonsutveksling mellom sivile og militære aktører og integrert internasjonalt samarbeid.

«I fredstid er den mest omfattende trusselen mot norske interesser tyveri av kommersielle data og intellektuell eiendom.»

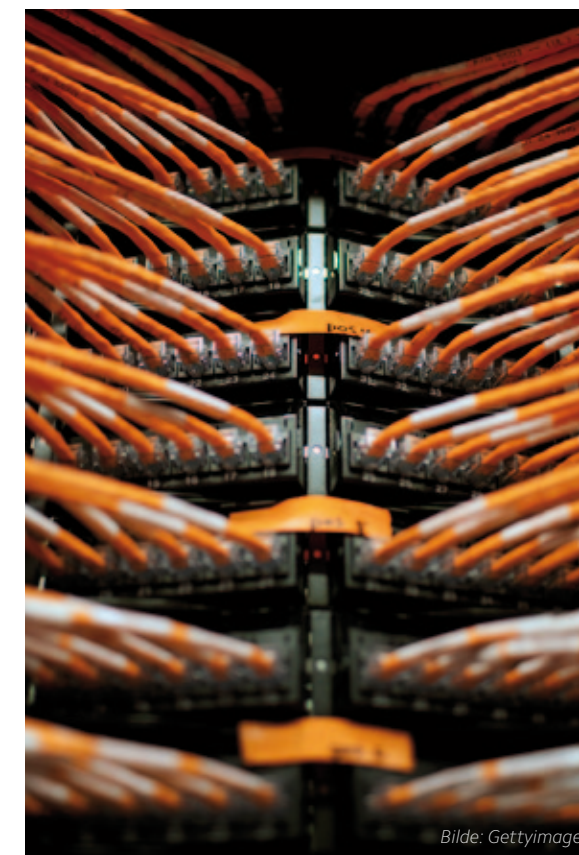
«I det digitale rom har angriperne alltid en fordel.»

Bakdører som kan anvendes senere

I fredstid er den mest omfattende trusselen mot norske interesser tyveri av kommersielle data og intellektuell eiendom. I samme forbindelse kan imidlertid en aktør plante såkalte bakdører som kan anvendes senere i en krise eller konflikt for å forstyrre eller ødelegge systemer og prosesser. I noen tilfeller vil spionasje i fredstid kunne danne utgangspunkt for etablering av en plattform for offensive operasjoner ved en senere anledning.

Virksomheter i offentlig og privat sektor kan gjøre mye for å redusere risikoen som knytter seg til økonomisk kriminalitet, hackervirksomhet og andre lavskala-trusler. Forbedring av datasikkerheten og styrking av brukerbevisstheten er viktige tiltak.

Avdekking av høyskala-truslene som knytter seg til spionasje, subversjon og sabotasje krever imidlertid et omfattende samarbeid mellom sikkerhetsmyndigheter, politi og etterretnings-tjenesten. Bare en moderne utenlands-etterretning har evne til å kartlegge trussel-aktørene, deres motiver, kapasitet og metoder.



Bilde: Gettyimages



Etterretningstjenesten er Norges sivile og militære utenlandsetterretningstjeneste direkte underlagt Forsvarssjefen.

Etterretningstjenesten innhenter, bearbeider og analyserer informasjon som angår norske interesser, sett i forhold til fremmede stater, organisasjoner og individer. Formålet med etterretningsvirksomheten er å bidra til å gi norske myndigheter et solid beslutningsgrunnlag i saker som gjelder utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitik.

Sjef Etterretningstjenesten leder den militære etterretningsprosessen, er Forsvarssjefens rådgiver i etterretningsfaglige spørsmål, og fastsetter operative krav til etterretningskapasiteter i Forsvaret.

